

अनुक्रमणिका

क्रमांक	विषय	पृष्ठांक
	शिवपूर्व काल	
१	'महाराष्ट्रा'चा विस्तार	१
२	मराठीच कां ?	२
३	संतांचा मराठीचा अभिमान	२
४	फादर स्टीफन्सचें मराठीवरील प्रेम	४
५	शिवपूर्वकालीन दुःस्थिति	५
६	शहाजीचा स्वाभिमान	७
७	शिवाजीचा जन्म	८
	शिवाजी (इ. स. १६३०-१६८०)	
८	महजर	१०
९	मन्हाष्टराज्य	११
१०	दादाजी कोंडदेवास देवाज्ञा	११
११	शहाजीची कैद	१४
१२	जावळीची लढाई	१६
१३	शिवाजीचा फडशा करावा	१७
१४	कौलनामा	१७
१५	समर्थांची भवानीस विनंती	१८
१६	किल्ल्यावर वसाहती	१९
१७	मिठावरील जकात	२०
१८	पन्हाळ्याचा वेढा	२१
१९	पुण्यांत शास्ताखानावर हल्ला	२१
२०	सुरतेची लूट	२२
२१	शिवाजीसंबंधी उठणाऱ्या बातम्या	२२
२२	पुरंदरचा तह	२३
२३	शिवाजीस आगऱ्याहून सोडावें काय ?	२४
२४	शिवाजीच्या नाशाची गुप्त खटपट	२५
२५	आरमाराची उभारणी	२६
२६	ख्रिस्ती धर्माचा गुप्त प्रचार	२७
२७	शिवाजीचा राज्याभिषेक	२७

क्रमांक	विषय	पृष्ठांक
२८	राज्यव्यवहारकोश	२८
२९	शिवाजीची समर्थास सनद	२९
३०	शिवाजीचें औरंगजेवास पत्र	३०
३१	शिवाजीचें फौजेच्या अधिकाऱ्यास पत्र	३२
३२	शिवाजीकडून अधिकाऱ्याची खरमरीत कानउघाडणी	३४
३३	मराठीया लोकांचें बरें करावें	३५
३४	आनंदवनभुवन	३६
३५	कर्नाटकावर स्वारी	३७
३६	संभाजी मोगलांस मिळाला	३९
३७	शिवाजीच्या मृत्यूसंबंधीं उलटसुलट बातम्या	३९
३८	टोपीकर वरकड सावकारासारखे नव्हत	४०
३९	रयतांनीं झाडें लेंकरासारखी वाढविलीं	४१
४०	शिवकालीन प्रधानमंडळ	४२

संभाजी (इ. स. १६८०-१६८९)

४१	संभाजीचें राज्यारोहण	४४
४२	समर्थाचें संभाजीस पत्र	४५
४३	कलुषाचे शिक्क्याची सनद	४७
४४	फोंड्याची लढाई	४८
४५	भ्रष्ट ब्राह्मणाची प्रायश्चित्त-शुद्धी	४९
४६	संभाजीच्या कारकीर्दीतील महत्त्वाचीं टिपणें	५०
४७	संभाजीस अटक व त्याचा वध	५१

राजाराम (इ. स. १६८९-१७००)

४८	मन्हाट राज्याबद्दल मराठ्यांचा हुरूप	५२
४९	राजारामाच्या हालचाली	५४
५०	रायगडाहून जिजीकडे	५४
५१	राज्यरक्षणाची विभागणी	५६
५२	देवाब्राह्मणांच्या राज्यांत दिल्ली साम्राज्याची राजारामाची इच्छा	५९
५३	संताजीस देशमुखीचें बतन	६०
५४	संताजीस सेनापतिपद	६१
५५	धनाजी जाधवाबद्दल समाधान	६२
५६	मोगलांकडून मराठे सरदार फोडण्याची खटपट	६२
५७	संताजीची अमात्यांविरुद्ध तक्रार	६३

क्रमांक	विषय	पृष्ठांक
५८	संताजी सेनापतिपदाहून दूर	६४
५९	संताजी-धनाजी युद्ध	६५
६०	संताजीचा खून	६५
६१	कान्होजीचें कोंकणांत धर्मरक्षण	६६
६२	राजारामाची शाहूबद्दलची वृत्ति	६६
६३	बाळाजी : पूर्ववृत्त	६७
६४	जिजीहून परत	६८
६५	औरंगजेबाचा सातारचा वेढा	६९

दुसरा शिवाजी (इ. स. १७००-१७०७)

६६	दुसरा शिवाजी व ताराबाई यांचें सरदारांस उत्तेजन	६९
६७	दिल्ली झाली दीनवाणी	७०
६८	आमची फौज परत जाईल	७१
६९	औरंगजेबाची कानउघाडणी	७१
७०	बंदिवासांतील राजमाता येसूबाई	७२
७१	बादशहाचा शाहूवर लोभ	७४

शाहू (इ. स. १७०७-१७४९)

७२	शाहूस मिळालेला पहिला सरदार	७४
७३	दुसऱ्या शिवाजीचें मराठे सरदारांस आश्वासन	७५
७४	चंद्रसेनास फितुरीबद्दल शासन	७५
७५	चिटणीस घराण्याची व खंडो बल्लाळाची एकनिष्ठा	७६
७६	शिवाजी ते शाहूपर्यंतची शुद्धीकरणाची परंपरा	७८
७७	मराठ्यांच्या इतिहासांतील पन्नादाई	८०

पेशवा बाळाजी विश्वनाथ (इ. स. १७१३-१७२०)

७८	पेशवे-नोंद	८१
७९	दंग्यामुळें हैराण झालेल्या रयतेची मनधरणी	८१
८०	बाळाजी विश्वनाथाचे पेशवाईतील टिपणें	८२
८१	प्रतिनिधींस शाहूची सनद	८३
८२	मराठ्यांकडे खानदेश वऱ्हाडचे मोकामे	८४
८३	सहासुभ्याच्या चौथ्याईची सनद	८४
८४	येसूबाईच्या सुटकेबद्दल आतुरता	८५
८५	बाळाजीपंत भानूचा दिल्लींत मृत्यु	८६
८६	स्वराज्याच्या अधिकाराची अंमलबजावणी	८९

क्रमांक	विषय	पृष्ठांक
८७	कान्होजीचें इंग्रजांस पत्र	८९
८८	कान्होजीचें राधाबाईस पत्र	९०
पेशवा पहिला बाजीराव (इ. स. १७२०-१७४०)		
८९	धार काबीज	९०
९०	शाहूची दाभाड्यावर गैरमर्जी	९१
९१	शाहूचा सिसोदेसंबंध	९२
९२	माळव्याची वांटणी	९३
९३	राजवंधूचा समेट	९३
९४	बाजीरावाचें चिमाजीस पत्र	९५
९५	चिमाजीचें बाजीरावास पत्र	९६
९६	माळव्यांत दयाबहादुराचा पाडाव	९६
९७	वंगषाचा पाडाव	९७
९८	डभईची लढाई	९७
९९	पिलाजी गायकवाडाचा खून	९८
१००	राजपुत-मराठे स्नेह	९८
१०१	उत्तरेतील अस्वस्थता	१००
१०२	बाजीराव कर्जनिं हैराण	१००
१०३	पेशव्याचा उत्तरेकडे ओढा	१०१
१०४	दिल्लीवर स्वारी	१०२
१०५	शाहूची दाभाड्यास ताकीद	१०४
१०६	निजाम उत्तरेस जातो	१०४
१०७	भोपाळची लढाई	१०५
१०८	पळ्याचें पारिपत्य करा	१०६
१०९	नादीरशाहास तोंड देण्याची तयारी	१०७
११०	वसईवर हल्ला	१०८
१११	मीच तुमचा बाजीराव	११०
११२	पेशवेकुटुंबांतील परस्परसंबंध	११०
११३	पेशवे व छत्रपति यांचे नाजुक संबंध	१११
११४	मोगल-मराठे लुटुपुटीची लढाई	११२
११५	छत्रपतीकडील स्वयंपाकघराची दुरुस्ती	११३
११६	शाहू शिकारीस निघतो	११३
११७	कुणविणीची खरेदी व पाठवणी	११४

क्रमांक	विषय		पृष्ठांक
११८	पेशवाईत घड्याळ व दुर्बीण यांची चौकशी	...	११४
११९	धीराचा चिमाजीआप्पा	...	११५
	पे. बाळाजी बाजीराव ऊर्फ नानासाहेब (इ. स. १७४०-१७६१)		
१२०	रघुनाथरावाचें शिक्षण	...	११७
१२१	राधाबाईचें प्रायश्चित्ताबाबत आज्ञापत्र	...	११८
१२२	रघूजीवर धाकट्या बाईची कृपा	...	११९
१२३	रघूजीच्या पाटण्यावरील स्वारीस पायबंद	...	११९
१२४	नाना-रघूजीमधील बंगालचा करार	...	१२०
१२५	शाहू-नाना वितुष्ट	...	१२०
१२६	शिंदे यांची सौम्य शब्दांत कानउघाडणी	...	१२२
१२७	कुलांत घेऊन राजपुत्र केले	...	१२३
१२८	मोगलांकडून अबदालीचा पराभव	...	१२४
१२९	निजाम उल्-मुल्क यानें मृत्युसमयीं पुत्रास केलेला उपदेश	...	१२४
१३०	शाहूचें स्वदस्तुरचें मृत्युपत्र	...	१२५
	छत्रपति रामराजा (इ. स. १७४९-१७७७)		
१३१	कोल्हापूर सातारा एकीकरणाचा प्रयत्न	...	१२७
१३२	मोठी सनद	...	१२७
१३३	गाजू दीखानास निजाम करण्याचें राजकारण	...	१२९
१३४	शिंदे-होळकरांचा पराक्रम	...	१३०
१३५	चंदासाहेबाचा पराभव	...	१३१
१३६	राजपुतान्यांत तडजोड करा	...	१३२
१३७	विजयदुर्गकर आंग्रे यांजवर चाल करा	...	१३३
१३८	जबरदस्त जाहाला म्हणून केवळ भिऊं नये	...	१३४
१३९	राघोभरारीची कंदाहारकडे दृष्टि	...	१३५
१४०	नजीबखान बेमान आहे	...	१३६
१४१	भाऊसाहेबांच्या खुनाचा यत्न	...	१३७
१४२	उद्गीरची लढाई	...	१३८
१४३	नंदराजास मदत करा	...	१३९
१४४	पुण्यांतील रूक्षता दूर करण्यास सुवर्ण नदीप्रवाह	...	१४०
१४५	अबदालीची रसद तोडा	...	१४१
१४६	अबदालीस पडलेला पेंच	...	१४२
१४७	शेवटच्या दिवसाचें झुंज	...	१४३

क्रमांक विषय पृष्ठांक

पे. थोरले माधवराव (इ. स. १७६१-१७७२)

१४८	नाना फडणीसाचें आत्मचरित्र	१४४
१४९	मोडली बाजू सांवरली तरच कर्तृत्व सर्वांचें !	१४६
१५०	दादासाहेब व आम्ही एक झालों	१४८
१५१	राक्षसभुवनाची लढाई	१४८
१५२	'चिरंजीव रायानीं शर्य केली'	१४९
१५३	हैदरवर हल्ला	१५०
१५४	बादशाहाचीं उभयतांकडे संधानें	१५२
१५५	बादशाह इंग्रजांच्या आश्रयास जातो	१५४
१५६	वस्तूंचे बाजारभाव	१५५
१५७	घोडपची लढाई : दादांचा मोड	१५६
१५८	आतेबहिणीच्या मुलीशीं लग्न सशास्त्र आहे कीं नाहीं ?	१५९
१५९	माधवरावाचें जानोजीस पत्र	१५९
१६०	हैदरावरच्या स्वारीहून परत	१६०
१६१	मराठे दिल्ली काबीज करतात	१६१
१६२	मराठ्यांचें पातशाही राजकारणांत वर्चस्व	१६१
१६३	शुद्धि सशास्त्र नसल्याची तक्रार	१६३
१६४	थोरल्या माधवरावाचा मृत्यु	१६३

पे. नारायणराव (इ. स. १७७२-१७७३)

१६५	वाघ गेला ! कोलहीं राहिलीं !!	१६४
१६६	नारायणरावाचा खून	१६५
१६७	साऱ्यांचें दैव फिरलें ! काय करावें ?	१६८
१६८	इंग्रजांचें राघोबास पत्र	१६९
१६९	प्रभुजातींत पाटाचीं लग्नें थांबविण्याचा यत्न	१६९

बारभाईचा कारभार

१७०	बारभाईचें कारस्थान	१७०
१७१	दादांचें निजामाशीं सख्य	१७१
१७२	सवाई माधवरावाचा जन्म	१७१

पे. सवाई माधवराव (इ. स. १७७४-१७९५)

१७३	बालपेशव्यास पेशवाईचीं वस्त्रें	१७२
१७४	महादजीचा बारभाईस पाठिंबा	१७२

क्रमांक	विषय	पृष्ठांक
१७५	पुरंदरचा तह	१७३
१७६	इंग्रजांस दादावांचून दैवत नाही	१७३
१७७	तोतयाचा मोड	१७४
१७८	मोरोबाचें कारस्थान	१७४
छत्रपति दुसरा शाह (इ. स. १७७७-१८०८)		
१७९	मुलगी पळवून लग्नाचा यत्न	१७५
१८०	वडगांवची लढाई	१७५
१८१	बालपेशव्याचा दिनक्रम	१७६
१८२	उत्तरेकडे दुर्लक्ष : ग्वालेर गमावले	१७९
१८३	इंग्रजांकडून शकटभेदाचा यत्न	१८०
१८४	हैदरशी तह	१८१
१८५	हैदरचा मृत्यु	१८२
१८६	सवाई माधवरावाचें लग्न	१८२
१८७	टिपूशीं लढण्यास इंग्रजांस मदत करा	१८३
१८८	राघोबाचा मृत्यु	१८४
१८९	शिंदे व इंग्रज यांचा सलूख	१८४
१९०	टिपूशीं लढाई	१८५
१९१	लालसोटची विपत्ति : साह्यार्थ विनंती	१८६
१९२	साताच्याप्रमाणें दिल्लीचें संस्थान झालें आहे	१८७
१९३	शिंद्यांनीं दक्षिणेत येऊं नये	१८८
१९४	मराठे-इंग्रज सेनापतींची भेट	१८९
१९५	मराठ्यांना इंग्रज शरण आले	१९२
१९६	पेशवेकालीन सामाजिक जीवन	१९४
१९७	घर कायम राखून मसलत करावी	१९४
१९८	टिपूवर विजय	१९६
१९९	गोविंदराव काळे यांचें नाना फडणीसास पत्र	१९६
२००	सवाई माधवराव : रंगाचा पोवाडा	१९८
२०१	नाना, शिंदे, वगैरेंच्या आप्पाशपथा	२००
२०२	महादजीच्या मृत्युप्रकरणीं शोअरचा डायरेक्टर्सकडे खलिता	२०१
२०३	हरिपंत फडके यांचा मृत्यु	२०२
२०४	बारा बलुत्यांत सुतार श्रेष्ठ	२०३
२०५	अहिल्याबाईची कार्यनिष्ठा व धर्मनिष्ठा	२०३
२०६	खडर्चाची स्वारी	२०४

क्रमांक	विषय	पृष्ठांक
२०७	खडर्गचा तह	२०५
२०८	सवाई माधवरावाचा मृत्यु	२०६
२०९	पेशव्याचा मृत्यु व त्रिटिशांचें राजकारण	२०६
दुसरा बाजीराव (इ. स. १७९५-१८१८)		
२१०	बाजीरावांकडून पटवर्धनांची पायधरणी	२०७
२११	श्रीमंतांस विश्वास शिद्याचा	२०८
२१२	बाजीरावाची इंग्रज वकिलाशीं गुप्त भेट	२०९
२१३	पटवर्धनांचे इसमांचा छळ	२०९
२१४	नानास कैद	२१०
२१५	वेलस्लीची तडफ	२१०
२१६	लग्नाचे बायकोचा पाट	२११
२१७	देवळाभोंवतीं डुकराच्या प्रदक्षिणा	२१२
२१८	चितपावन-कऱ्हाडे वाद	२१२
२१९	टिपूशीं युद्ध संपलें	२१३
२२०	परशुरामपंताचा मृत्यु	२१३
२२१	इंग्रजांचा डाव व नानांचा आग्रह	२१४
२२२	नानांचा मृत्यु	२१५
२२३	कर्नल पामरचें दुःख	२१५
२२४	मुलीचा पैसा घेऊं नये	२१६
२२५	कबालेपत्र	२१६
२२६	विठोजीचा खून	२१७
२२७	पुण्यांत प्रळय : पट्टीची वसुली	२१८
२२८	चहूंकडे इंग्रजांचा गलफ जाला	२१८
२२९	यशवंतरावाची पुण्यावर स्वारी	२१९
२३०	होळकरांच्या निमंत्रणावरून अमृतरावाचें पुण्यास आगमन	२२०
२३१	वसईचा तह	२२०
२३२	होळकरांचें भोसल्यास पत्र	२२२
२३३	असईची लढाई	२२३
२३४	इंग्रज-भोसले करार	२२४
२३५	नानांच्या बायकोस वेलस्लीचें आश्वासन	२२५
२३६	होळकराकडून इंग्रजांचा पराभव : तहाची बोलवा	२२५
२३७	होळकराची तळमळ	२२६
२३८	पेशवाईतील भावनियंत्रण	२२७

क्रमांक	विषय	पृष्ठांक
छत्रपति प्रतापसिंह (१८०८-३९) व शहाजी (१८३९-४८)		
२३९	पेशवे छत्रपति यांचें सख्य ...	२२८
२४०	पेशवा-गायकवाड वाद ...	२२८
२४१	एल्फिन्स्टनकडे कोण आले गेले ? ...	२२९
२४२	रणजितसिंग वगैरेशीं दोस्तीचा यत्न ...	२३०
२४३	बाजीरावावर एल्फिन्स्टनचे हेर ...	२३१
२४४	त्र्यंबकजीस पकडून देण्याबद्दल बक्षीस ...	२३१
२४५	'सर्व हिंदूंनी एक होणें योग्य' ...	२३२
२४६	पुणेंकरांचा स्वभाव ...	२३३
२४७	बाजीराव मालकमच्या स्वाधीन ...	२३३
२४८	ग्रांट डफच्या इतिहासाची पूर्वतयारी ...	२३४
२४९	संस्कृत पाठशाळेचा जाहीरनामा ...	२५३
२५०	बाजीरावाचें लग्न : वधूचा शोध ...	२३५
२५१	छापील पुस्तकाचा चमत्कार ...	२३६
२५२	उमाजी नाइकाच्या भावाशीं खलबत ...	२३७
२५३	कांहीं खाऊन मरावें ! ...	२३७
२५४	'महालमुलुख परंत घ्या, पण संशय नको' ...	२३८
२५५	प्रतापसिंहाचें बाणेंदार उत्तर ...	२४०
२५६	पुण्यांतील मद्यप्राशनविनाश मंडळी ...	२४२
२५७	वर्तमानसार ...	२४३
२५८	दुराचाराबद्दल प्रायश्चित्त ...	२४३
२५९	एक सांकेतिक पत्र ...	२४४
२६०	दारूबंदीची ताकीद ...	२४४
२६१	ब्रह्मावर्ताहून बाजीरावाकडून तिलगूळ ...	२४४
२६२	'हिंदुधर्माचा अभिमान धरून प्रवृत्त झालें' ...	२४५
पुनरुत्थानाचा प्रयत्न		
२६३	राणीच्या जाहीरनाम्यास उत्तर ...	२४६
२६४	तात्या टोपे याचा जाहीरनामा ...	२४६
२६५	तात्या टोपे याच्या त्वरेच्या हालचाली ...	२४७
२६६	सत्तावनच्या उठावांत नशीब काढण्याचा यत्न ...	२४८
२६७	बंडवाले थकले ...	२४९
२६८	पुणें सातारा हवालीं करा ...	२४९
	सूचि	२५०

पत्रांचें वर्गीकरण

१—सामाजिक परिस्थितीवर प्रकाश पाडणारीं :—

५, १५, १७, ३४, ४५, ७८, ९१, १११, ११२, ११३, ११४, ११५, ११६, ११७, ११८, १२०, १२१, १५६, १५८, १६३, १६४, १६९, १७९, १८१, १८६, १९६, २००, २०४, २०८, २१३, २१४, २१६, २१७, २१८, २२४, २२५, २३८, २४६, २४७, २४९, २५६, २५७, २५८, २६०, २६१.

यांखेरीज अन्य उताऱ्यांतून अप्रत्यक्षपणें तत्कालीन सामाजिक स्थिति व्यक्त झालेली आहे.

२—वाङ्मयाचे निवडक नमुने :—

काव्य :—१, ३, ४, ५, १५, ३४, ४२, ६७, २००.

फारशी प्रचुर गद्य :—६, १०, २५१.

जुनें मराठी गद्य :—३१, ३२, ३३, ३८, ४८, १०८, १२६, १३४, १४०, १४४, १४८, १६६, १७८, २५५, २५९.

३—लढाईतील हाणामारीचें वर्णन :—

१०४, ११०, १५३, २३२.

हस्ताक्षरांचे ठसे व चित्रें

१.	जेधे शकावलीच्या हस्तलिखित प्रतींतलें शिवजन्मतिथीचें पृष्ठ	पुस्तकाच्या प्रारंभीं
२.	संभाजीची सनद	पृ. २६
३.	शंकराजी नारायण सचीव यांचें हस्ताक्षर	पृ. ५७
४.	बाळाजी विश्वनाथ यांचें हस्ताक्षर	पृ. ८७
५.	थोरल्या माधवरावांचें हस्ताक्षर	पृ. १५७ —१५८
६.	महादजी शिंदे यांचें हस्ताक्षर	पृ. १८९
७.	मराठे स्वार (चित्र)	पृ. १९०